

مقاله پژوهشی: بررسی نقش عوامل مستقیم و غیر مستقیم احساس عدالت قضایی در

ارتقای امنیت عمومی ج.ا.ا

وحید میرحسینی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۷/۰۲

چکیده

در شرایط امروز جامعه، بی‌توجهی و عدم رعایت حقوق بین نهادهای و مردم، ارکان و مراجع مؤثر در تأمین و اجرای نظم و عدالت، موجب می‌شود تا کارکردها و زمینه‌های تأمین و تقویت عدالت و امنیت زایل شده و معنای عدالت و امنیت به کارکردی متعارض تبدیل شود و احساس عدالت قضایی در جامعه کاهش یابد. در نتیجه برای افزایش اعتماد عمومی و احساس عدالت قضایی در جامعه، تنها صدور و اجرای احکام قضایی کافی نیست، بلکه باید مردم عدالت قضایی را در بستر دادرسی مبتنی بر کیفیت، کارآمدی و بی‌طرفی مشاهده و لمس کنند، به همین منظور این تحقیق با هدف بررسی تأثیر عوامل مستقیم و غیر مستقیم احساس عدالت قضایی بر افزایش امنیت عمومی ج.ا.ا صورت گرفته است.

در این تحقیق با استفاده از روش توصیفی-پیمایشی و بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند، داده‌های مورد نیاز تحقیق طی سال‌های ۱۳۹۴، ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ گردآوری شده، «نمونه آماری» در سه پیمایش برگزیده شده، به ترتیب ۱۵۰۴۹ نفر (سال ۱۳۹۴)، ۱۰۰۰ نفر (سال ۱۳۹۶) و ۱۲۴۰۰ نفر (۱۳۹۷) بوده است و در تحلیل داده از فراتحلیل استفاده شده است.

نتایج تحقیق نشان داد که از بین مؤلفه‌های مستقیم احساس عدالت قضایی (کارآمدی، کیفیت خدمات قضایی، استقلال قضایی و بی‌طرفی)، تنها کیفیت خدمات قضایی و از بین مؤلفه‌های غیر مستقیم احساس عدالت قضایی (تأثیر رسانه‌ها بر افکار عمومی، دیدگاه، میزان دانش و آگاهی فردی)، نقش تأثیر رسانه‌ها در ارتقای امنیت عمومی ج.ا.ا مؤثر بوده است.

کلیدواژه‌ها: امنیت عمومی، احساس عدالت قضایی، عوامل مستقیم و غیر مستقیم.

مقدمه و بیان مسئله

رهبر معظم انقلاب یکی از سرفصل‌های مهم اداره مطلوب کشور را چنین بیان داشته‌اند: «نظارت قوه قضائیه، پیشگیری از جرم، تأمین عدالت و تأمین امنیت. این‌ها قلم‌های بسیار درشتی است که در نظام اسلامی جزء سرفصل‌های مهم اداره مطلوب کشور به حساب می‌آیند» (بیانات رهبر معظم انقلاب^(مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان قوه قضائیه ۷/۴/۷۹) و همچنین در خصوص ارزیابی دستگاه مجری عدالت قضایی فرمودند: «باید خروجی و نتیجه قوه قضائیه احساس آرامش و امنیت برای مردم باشد...» (بیانات رهبر معظم انقلاب^(مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان قوه قضائیه ۷/۴/۸۴) و در جای دیگر معظم له یکی از پایه‌های استقرار امنیت را در کارکرد قوه قضائیه دانسته و چنین تعیین می‌نماید: «دادن امنیت به مردم یک پایه مهمش روی دوش قوه قضائیه است. چه امنیت اجتماعی، چه امنیت اقتصادی، چه امنیت اخلاقی، چه امنیت حیثیتی» (بیانات رهبر معظم انقلاب^(مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان قوه قضائیه ۷/۴/۸۶).

عدالت اگر به ایجاد همگرایی و خروج از تعارض با ارجحیت بخشیدن به مصلحت عامه و حمایت از آن باشد، عدالت قضایی رویکردی در برون‌رفت از شدیدترین بحران‌های محیط‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است که به همگرایی و هماهنگی تمامی آحاد جامعه در نیل به اهداف با نگرش به مصالح منجر می‌شود (افتخاری، ۱۳۹۳: ۴۵)، احساس عدالت به مثابه یک اصل، از ارزشی دارای اولویت نسبت به احساس امنیت برخوردار است و اگر این اصل استمرار نیابد و رو به زوال گذارد، فقدان احساس عدالت خود به مثابه ابزاری برای اجحاف و فشار بر دیگران برداشت می‌شود. همان‌گونه که امروزه بسیاری از رسانه‌های دنیا، روند صدور احکام قضایی در کشور را در جنگ رسانه‌ای، نابرابری علیه امنیت انسانی و شهروندی و ضد عدالت اجتماعی تبلیغ و تفسیر می‌کنند و در نتیجه احساس عدالت قضایی مورد حمله قرار گرفته و منجر به کاهش ضریب احساس امنیت در نزد عموم جامعه می‌شود.

از سویی دیگر ممکن است عدالت به مثابه روش، امروز در کشور به واسطه ضعف در برخی از ساختارها و فرآیندهای دستگاه قضایی موجب شود که احساس عدالت قضایی و

امنیت در برخی اصول و زوایای اجتماعی و اقتصادی آن آسیب پذیر شده و نتوانیم تأثیر مورد انتظار از احکام قضایی و اجرای کارآمدساز آن را در رفتارها و مطالبات جامعه امروز شاهد باشیم.

در شرایط امروز جامعه، بی توجهی و عدم رعایت حقوق بین نهادها و مردم، ارکان و مراجع مؤثر در تأمین و اجرای نظم و عدالت، موجب می شود تا کارکردها و زمینه های تأمین و تقویت عدالت و امنیت زایل شده و معنای عدالت و امنیت به کارکردی متعارض تبدیل شود و احساس عدالت قضایی در جامعه کاهش یابد. در نتیجه برای افزایش اعتماد عمومی و احساس عدالت قضایی در جامعه، تنها صدور و اجرای احکام قضایی کافی نیست، بلکه باید مردم عدالت قضایی را در بستر دادرسی مبتنی بر کیفیت، کارآمدی و بی طرفی مشاهده و لمس کنند. از این رو برای برخورداری از احساس عدالت قضایی، نظام قضایی را باید به گونه ای در نزد آحاد مردم توسعه و ارتقا بخشید که ضمن ارتقای اعتماد و رضایت از عملکرد قوه قضائیه که همان احساس عدالت قضایی است، منجر به افزایش ضریب احساس امنیت عمومی در نزد آحاد جامعه شود. در این تحقیق عوامل مستقیم و غیر مستقیم احساس عدالت قضایی که در افزایش سطح امنیت عمومی قالبی هم افزا را پدید می آورد، دنبال شده و تأثیر این عوامل احساس عدالت بر افزایش امنیت عمومی ج.ا.ا. بررسی خواهد شد.

۱. مبانی نظری

۱-۱. پیشینه پژوهش

(۱) مقاله ای با عنوان «درنگی در مفهوم احساس عدالت قضایی» توسط آذربایجانلی و کاظمی نجف آبادی (۱۳۹۶)، با روش تحلیلی - تفسیری انجام شده که در این تحقیق، محققین به این نتیجه رسیدند که احساس عدالت قضایی، ناظر بر عدالت، در بستر دادرسی و فارغ از ماهیت دعوا است. احساس در این اصطلاح نه به معنای هیجان که ادراک رعایت عدالت در بستر دادرسی به وسیله جامعه است. این ادراک لزوماً به معنای اجرای عدالت قضایی نیست،

چراکه این ادراک تابعی از علل گوناگون و گاهی نامرتبط به رسیدگی و متأثر از واقعیت‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است. گاه وضعیت جامعه به گونه‌ای است که با کم‌رنگ شدن اجرای عدالت قضایی، احساس عدالت قضایی، در جامعه شکل نمی‌گیرد. گاه این هر دو در ضعف و قوت با یکدیگر انطباق دارند. با این همه بی‌گمان تعامل در دادگاه‌ها و دستگاه قضایی اثر مهمی در شکل‌گیری آن خواهند داشت. پافشاری بر تعامل و عناصری از جمله احترام، استماع، اعتماد و بی‌طرفی نباید ما را از نقش نظام قضایی در شکل‌گیری این احساس در سطح جامعه غافل کند. ضابطه این احساس را در یک کلام می‌توان التزام به دستگاه قضا و حرکت در جهت منطبق حقوقی برای پیروزی در دعوا دانست. از نتیجه‌های این اعتماد می‌توان به التزام مردم به احکام صادره و سرانجام کاهش بار دادگاه‌ها اشاره کرد.

(۲) رساله‌ای با عنوان «شاخص‌های عدالت و نقش آن‌ها در ارتقای امنیت ملی ج.ا.ایران» توسط لطفی (۱۳۹۳)، در دانشگاه عالی دفاع ملی - دانشکده امنیت ملی با روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است که نتیجه پژوهش نشان داد که:

- عدالت و امنیت بدون معنویت و عقلانیت محقق نمی‌شود.
- عدالت همه‌جانبه، مبنای بنیادین امنیت، مقدمه و پایه همه مسائل کشور است.
- در تعامل و نسبت عدالت با امنیت، عدالت باید محور و اساس باشد.
- عدالت مولد مفاهیم و پدیده‌های مثبت در ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، قضایی و دفاعی است.

- مقدمات و مقولات امنیت همه‌جانبه، بر پایه عدالت همه‌جانبه توجیه می‌شود.
- متغیرهای واسطه مبنای امنیت مانند اقتدار، ثبات، رضایت‌مندی و کارآمدی بر اساس عدالت اسلامی به دست می‌آیند.

- ارتقای متغیرهای میانی منجر به تولید و تقویت مثلث اعتماد، مشارکت و مشروعیت می‌شود که از مؤلفه‌های مهم امنیت ملی هستند که بنا به تحلیل سیاسی و امنیتی رهبر معظم انقلاب^(مدظله‌العالی)، سلب اعتماد موجب تضعیف مشارکت و تضعیف مشارکت، تزلزل مشروعیت نظام را در پی دارد.

(۳) مقاله‌ای نیز با عنوان «امنیت قضایی در جمهوری اسلامی ایران» توسط ساداتی (۱۳۸۹) با روش توصیفی - تحلیلی به انجام رسید که هدف از این مقاله روشن ساختن معنا و مفهوم امنیت قضایی و به عبارت دیگر چیستی امنیت قضایی، کنش‌ها و واکنش‌های متقابل امنیت قضایی و بیان ابعاد عینی و ذهنی امنیت قضایی در جمهوری اسلامی ایران بود که نتیجه این تحقیق نشان داد که در عمل نظام قضایی می‌تواند مدافع حقوق شهروندان باشد و این امر مبین وجه عینی امنیت قضایی است و اینکه شهروندان دارای چنین احساسی بوده و اطمینان خاطر کافی از عملکرد مراجع قضایی کشور دارند یا خیر، مبین وجوه ذهنی امنیت قضایی است.

(۴) مقاله‌ای نیز با عنوان «امنیت قضایی در جمهوری اسلامی ایران» توسط ساداتی (۱۳۸۹) با روش توصیفی - تحلیلی به انجام رسید که هدف از این مقاله روشن ساختن معنا و مفهوم امنیت قضایی و به عبارت دیگر چیستی امنیت قضایی، کنش‌ها و واکنش‌های متقابل امنیت قضایی و بیان ابعاد عینی و ذهنی امنیت قضایی در جمهوری اسلامی ایران بود که نتیجه این تحقیق نشان داد که در عمل نظام قضایی می‌تواند مدافع حقوق شهروندان باشد و این امر مبین وجه عینی امنیت قضایی است و اینکه شهروندان دارای چنین احساسی بوده و اطمینان خاطر کافی از عملکرد مراجع قضایی کشور دارند یا خیر، مبین وجوه ذهنی امنیت قضایی است.

(۵) مطالعه گروهی با عنوان «راهبردهای ناجا در ارتقای امنیت عمومی با تأکید بر ظرفیت‌های مردمی»، توسط گروهی از محققین در دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده مدیریت راهبردی (۱۳۹۵) با روش آمیخته انجام شده که در نتیجه این تحقیق هفت راهبرد مهم را ارائه کرده است:

۱. عمومی کردن امنیت و افزایش سرمایه و منزلت اجتماعی پلیس با اهتمام در پیاده‌سازی منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛
۲. تقویت، بازنگری و اصلاح قوانین و مقررات و دستورالعمل‌ها به منظور بسترسازی ظرفیت‌سازی و توانمندسازی مردم در مشارکت نظم و امنیت عمومی؛

۳. متناسب‌سازی ساختارهای سازمانی و تجهیزات و فناوری در راستای افزایش و توسعه ظرفیت‌های مردمی در امنیت؛
۴. اهتمام به حرفه‌ای‌گرایی، کیفی‌سازی و اثربخشی ظرفیت‌های مردمی فعال در عرصه نظم و انتظام عمومی؛
۵. استفاده حداکثری از باورها و اعتقادات دینی و فرهنگ مردم با تأکید بر اصل جامعه‌محوری و مشارکت عمومی در توسعه و بهبود خدمات انتظامی؛
۶. افزایش تعامل و اعتماد بین ناجا، جامعه و دستگاه‌های ذی‌ربط و اقناع‌سازی و گفتمان‌سازی به‌منظور مسئول‌سازی، همراه‌سازی، ظرفیت‌سازی و ایجاد وحدت و یکپارچگی بین ناجا و جامعه؛
۷. کاهش تصدی‌گری و فرهنگ‌سازی و نهادینه کردن استفاده از ظرفیت‌های مردمی در توسعه امنیت و خدمات انتظامی.

۲-۱. مفهوم‌شناسی متغیرها

عدالت: عدالت قرار دادن هر چیز در جای خود است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸: ۲۵۰۴) و قدیمی‌ترین مفهومی است که بشر با درک آن به واسطه وجدان خود آن را شناخت. عدالت فضیلتی است که به موجب آن باید به هر کس آنچه را که حق او است داد. در قرآن کریم نیز نخستین دستور خداوند در مقام دادرسی و داوری، حکومت به عدل است که نزدیک‌تر به تقوا (معیار برتری انسان‌ها نزد خداوند) است (کاتوزیان، ۱۳۸۸: ۶۱۵ و ۶۳۹) و در تمام برنامه‌های و حیانی برای هدایت بشر وجود داشته است. همچنان که خداوند متعال هدف خود از بعثت انبیاء را زنده کردن و برپایی عدالت دانسته است (حدید: ۲۵). عدالت شرط سعادت، آسایش و امنیت اجتماعی است و هر مقداری از آن تحقق یابد، به همان میزان آسایش و امنیت میان مردم پدید خواهد آمد (قربان‌نیا، ۱۳۸۳: ۵۸) و در واقع بشر در تمام زمینه‌ها و در هر زمان و مکانی نیازمند عدالت و اجرای آن است (زینالی، آتش‌سخن، ۱۳۹۵: ۳۸).

عدالت اجتماعی: تحقق عدالت اجتماعی به این است که با هر یک از افراد جامعه، طوری رفتار شود که مستحق آن است و در جایی قرار داده شود که سزاوار آن است (طباطبایی، ۱۳۸۶: ۴۷۸).

عدالت اجتماعی به دو بخش قابل تقسیم است:

اول- عدالت توزیعی: حکومت باید امکانات و مزایا و خیرات سیاسی و اقتصادی را میان شهروندان برحسب استحقاق آن‌ها توزیع نماید.

دوم- عدالت قضایی: عدالت قضایی یا حقوقی، نمودار تمام واقعیت‌های قانونی، اجتماعی و روانی است و گویای نظم است که سلسله‌مراتب دادگاه‌ها و تکلیف اجرای قانون به آن می‌بخشد (کاتوزیان، ۱۳۸۸: ۶۲۰).

دستگاه قضایی موظف است در بررسی دعاوی و شکایات خصوصی و عمومی، با توجه به برابری همگانی در برابر قانون، احکام جزایی (حدود، قصاص، دیه و...) مربوط به مجرمان را بدون هیچ تبعیضی اجرا نماید تا حقوق تضییع شده افراد یا نهادهای اجتماعی احیا شود (احمدی، ۱۳۹۲: ۵۴-۳۷).

احساس عدالت قضایی^۱: منظور از احساس عدالت قضایی، باور مردم به رعایت عدالت درباره آن‌ها در دادگستری است. به عبارت دیگر احساس نه به معنای هیجان بلکه درک سوگیرانه مردم از رفتار دستگاه قضا، مدنظر است که موجب اعتماد و رضایت آنان شود (آذربایجانی و کاظمی نجف‌آبادی، ۱۳۹۶: ۱۴۷).

امنیت^۲: عبارت است از حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) است (بوزان، ۱۳۹۰: ۵۲).

امنیت عمومی^۳: شرایط ناشی از اقدامات تأمینی است که موجب برپایی نظم و حقوق مورد قبول جامعه می‌شود و از طرف دیگر، دفع هرگونه آسیب و تهدیدی است که

-
1. Judicial Justice Perception
  2. Security
  3. General Security

هنجارهای مورد قبول مردم را تخطئه و امکان نیل به اهداف عالی جامعه را از طریق حقوق، حدود و اختیارات قانونی و رایج متوقف یا تضعیف کند (ره‌پیک، ۱۳۸۵).

۳-۱. ابعاد عدالت قضایی

عدالت در حیات اجتماعی دو جلوه ویژه دارد: اجرای عدالت و احساس عدالت؛ اجرای عدالت همان است که در تعریف عدالت آورده می‌شود. این مرحله از عدالت در مرحله قانون‌گذاری، ترسیم ساختار و نظام اجرایی و قضایی، دادرسی و دادخواهی و به‌طور کلی در همه شئون ملک‌داری و حاکمیتی حضور روشنی دارد؛ اما جلوه دیگر عدالت که شاید در اهمیت، کمتر از جلوه پیشین نباشد، (بعد ذهنی) احساس عدالت است؛ یعنی بر فرض اینکه عدالت در واقع اجرا شود، این مردم‌اند که باید با چشم، حس، درک و بینش خویش، عدالت را ببینند و احساس کنند. در این قسمت تنها صحبت از وضع قانون عادلانه یا صدور حکم عادلانه نیست؛ بلکه صحبت از آن است که تلقی عمومی و باور کلی آن باشد که حاکمیت، زمامداران و دادرسان در محکمه‌ها و داوران در داور، کمال عدالت را رعایت کرده‌اند (حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۸۵: ۸-۵).

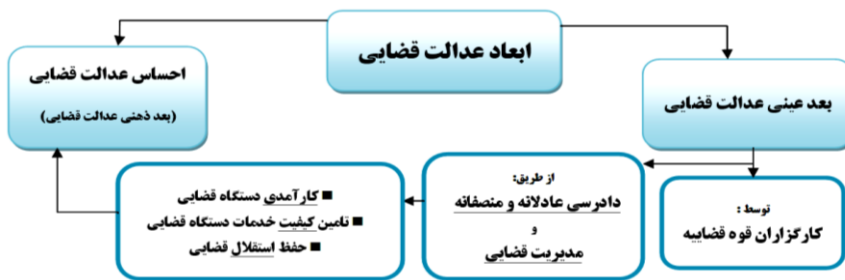
عدالت قضایی دارای دو بعد است:

۱. بعد عینی عدالت قضایی؛ کلیه برون‌داد عملکردی قوه قضائیه که مشتمل بر اجرای عملیاتی اهداف و وظایف این قوه است، در ایجاد بعد عینی عدالت قضایی دخیل و سهیم است. از این منظر دادرسی عادلانه و منصفانه (مدیریت قضایی دعاوی و پرونده‌ها)، در کنار مدیریت قضایی (مدیریت ساختار و سازمان قضایوتی)، دو رکن اصلی بعد عینی عدالت قضایی را تشکیل می‌دهند.

۲. بعد ذهنی عدالت قضایی؛ «بعد ادراکی عدالت قضایی» یا همان «احساس عدالت قضایی»، برداشت، باور یا احساس مردم از [تحقق یا عدم تحقق] / [وجود یا عدم وجود] / [کمیت و کیفیت] «عدالت قضایی» در نظام قضایی کشور است.

(بعد ذهنی) احساس عدالت قضایی احساسی است که در کنشگران درونی و بیرونی نظام قضایی نسبت به بودن یا نبودن عدالت قضایی به وجود می‌آید و از آنجا که این کنشگران تنها بر اساس علل و شاخص‌های عینی و خارجی عدالت قضایی رفتار نمی‌کنند، در نتیجه حتی وجود عدالت قضایی بر اساس شاخص‌های عینی و خارجی آن تلازمی با وجود احساس عدالت قضایی در بین مردم و مراجعان به دستگاه قضایی ندارد، هرچند علی‌الاصول همسویی و انطباق آن‌ها محتمل و مورد انتظار است. از این رو گفته‌اند که احساس عدالت الزاماً به معنای میزان تحقق عدالت نیست، بلکه بیشتر ناظر به تصویری است که از رخدادها در ذهن افراد شکل می‌گیرد و در مواقعی این امکان وجود دارد که احساس عدالت با واقعیت متناظر نباشد (صدیق سروستانی، ۱۳۸۷: ۲۴).

شکل ۱: ابعاد عدالت قضایی

۴-۱. مؤلفه‌های بعد ذهنی احساس عدالت قضایی

ایجاد و پرورش این احساس در بین افراد جامعه، نیاز به تعیین و اجرای راهبرد، سیاست، هدف و برنامه‌های جامع و منسجم در کل حاکمیت و به‌خصوص نظام قضایی دارد تا از طریق آن‌ها «کارآمدی»، «کیفیت» و «استقلال» در نظام قضایی شکل گرفته، «عدالت قضایی و احساس آن» ایجاد شود. به این مجموعه اقدامات و فرآیندها که غالب موارد آن نیز باید در دستگاه قضایی محقق شود، «سازمان‌دهی احساس عدالت قضایی» اطلاق می‌شود. کارآمدی متمرکز بر تحقق اهداف و کارکردها است. کیفیت به بهره‌وری و ارتقای کیفی خدمات قضایی و ارائه آن نگاه دارد و استقلال تأمین‌کننده عدالت دادرسی‌ها در مفهوم اخص آن است.

در یک نگاه کلی و از حیث درجه، میزان و کیفیت تأثیرگذاری بر ایجاد احساس عدالت قضایی، می‌توان این مؤلفه‌ها را به دو قسم «معیارهای مستقیم و غیرمستقیم» تقسیم نمود و ذیل هر معیار، شاخص‌های مربوط به آن را بررسی کرد.

۱-۴-۱. **معیارهای مستقیم:** شامل شاخص‌هایی است که به‌طور مستقیم به برونداد عملکردی سازمان قضاوتی (دستگاه قضایی) مربوط می‌شود و به بیان ساده‌تر شاخص‌هایی است که باور مردم نسبت به محقق شدن یا نشدن عدالت قضایی در دستگاه قضایی در بعد عینی و واقعی آن را نشان می‌دهد. کارگزاران نظام قضایی، یعنی مدیران قوه، قضات و کارکنان در محقق ساختن این شاخص‌ها و متعاقب آن به وجود آمدن احساس وجود این شاخص‌های مرتبط با عدالت قضایی در پندار ذهنی اعضای جامعه، نقش اساسی را ایفا می‌کنند.

با بررسی و مذاقه در اهداف و کارکردهای قانونی تعیین شده برای قوه قضائیه و توجه به مطالعات تطبیقی برنامه‌های توسعه و تحول و ارزیابی نظام‌های قضایی داخلی و خارجی، به این نتیجه رهنمون می‌شویم که تمامی مطالب مربوط به احساس عدالت قضایی که برگرفته از اجرا و تحقق بعد ذهنی عدالت قضایی است را در سه محور اصلی تحت عنوان معیارهای مستقیم سازمان‌دهی احساس عدالت قضایی تقسیم نموده و شاخص‌های جزئی مربوط به هر معیار را با رعایت مقتضیات این پژوهش و در سطح منابع در دسترس بومی و خارجی بررسی و تشریح نماییم. به این منظور در ادامه به‌صورت تطبیقی از یافته‌های مرتبط با این موضوع، در گزارش‌های ارزیابی نظام‌های قضایی کشورهای عضو اتحادیه اروپا نیز استفاده خواهیم کرد. این سه محور چنانچه اشاره شد احساس و باور درک شده آحاد جامعه نسبت به تحقق عدالت قضایی در بعد ذهنی آن را شکل می‌دهد و متشکل است از:

۱. باور به کارآمدی دستگاه قضایی و

۲. باور به مستقل بودن قاضی و دستگاه قضایی.

کارآمدی، کیفیت و استقلال، اجزای کلیدی یک نظام قضایی تأثیرگذار هستند. بنابراین نظام قضایی مؤثر و موفق باید سه مؤلفه اساسی را در نظر داشته باشد: کارآمدی، کیفیت و

استقلال نظام قضایی. بهبود کیفیت، استقلال و کارآمدی نظام‌های قضایی، از سال ۲۰۱۲ م در نظام قضایی کشورهای عضو اتحادیه اروپا، اولویت نظامنامه سالیانه همکاری‌های اقتصادی بوده که نظامنامه‌ای سالانه برای مشارکت در سیاست‌های اقتصادی است. گزارش‌های رتبه‌بندی نظام قضایی اروپا که به مؤلفه‌های کارآمدی، کیفیت و استقلال دستگاه‌های قضایی کشورهای عضو اتحادیه اروپا می‌پردازد، کمک می‌کند تا موضوعاتی که شایسته توجه خاص هستند شناسایی شوند تا انجام اصلاحات در خصوص آن‌ها تضمین شود (کمیسیون اروپا، ۱۳۹۶: ۷۷-۱۸).

– معیار باور به کارآمدی دستگاه قضایی

موضوع کارآمدی به‌عنوان مفهومی اساسی در نظریه‌های مدیریتی همواره مورد توجه اندیشمندان و مدیران بوده است. اهمیت این موضوع برای دستگاه قضایی که متولی گسترش عدالت در کل حاکمیت است، بسیار اساسی‌تر است. چنان‌که اشاره شد این امر بسیار مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز بوده و اصلی‌ترین پیامدهای کارآمدی قوه قضائیه در کلام ایشان و امام راحل در نمودار زیر قابل مشاهده است (زین‌الدینی، ۱۳۹۵: ۱۶۱).

شکل ۲: نتایج کارآمدی قوه قضائیه (منبع: زین‌الدینی، ۱۳۹۵: ۱۶۱)

دسترسی به نظام قضایی کارآمد، حق بنیادینی است که از پایه‌های اساسی نظام‌های مردم‌سالار شمرده می‌شود. ارزیابی کارآمدی نظام قضایی کار ساده‌ای نیست. نظام قضایی را نمی‌توان با تعداد پرونده‌ها یا آراء صادره ارزیابی کرد. یکی از حقوق بنیادین برای طرفین دعوا که خواستار اثربخشی خوب نظام قضایی هستند، سرعت در رسیدن به نتیجه است. دادرسی و رسیدگی با تأخیر، در واقع به منزله رد رسیدگی است. در عین حال تأکید بیش از حد بر مسئله سرعت در رسیدگی به بی‌عدالتی می‌انجامد (دادرسی شتاب‌زده، عدالت را به گور می‌برد) (زین‌الدینی، ۱۳۹۵: ۱۶۱).

برای سنجش کارآمدی نظام قضایی، به شاخص‌هایی از جمله موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

- نرخ رسیدگی به پرونده (تعداد پرونده‌های رسیدگی شده به نسبت پرونده‌های وارده)؛
- مدت‌زمان رسیدگی به پرونده (زمان تخمینی به‌روز برای رسیدگی به پرونده‌ها) و
- میزان پرونده‌های معوقه (که تا پایان سال در انتظار رسیدگی هستند)، در نظر گرفته شده است.

همه موارد بالا مرتبط با دادرسی و در بستر رسیدگی قضایی محقق می‌شود. برای بررسی احساس و باور به کارآمدی قوه قضائیه علاوه بر شاخص‌های سه‌گانه اشاره شده در بالا که بین همه نظام‌های حقوقی، به واسطه وظیفه محوری‌شان، یعنی تحقق عدالت از مسیر دادرسی و قضاوت، مشترک است، دو شاخص دیگر نیز وجود دارد که باید به‌صورت بومی برای دستگاه قضایی ما مدنظر قرار گیرد. از آنجا که «نظارت بر حسن جریان امور و اجرای قوانین» و «انجام اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم»، جزء کارکردهای اصلی قوه قضائیه مصرح در قانون اساسی است، ضرورت دارد که مؤلفه‌های مربوط به این دو شاخص که در کنار سایر شاخص‌ها، سازنده احساس عدالت قضایی در اذهان جامعه می‌باشند، ذیل دو عنوان بومی، یعنی «احساس مؤثر بودن نظارت‌ها بر حسن جریان امور و اجرای قوانین» و «احساس نتیجه‌بخشی برنامه‌های پیشگیری از جرم» بررسی و تحلیل شود.

– معیار باور به کیفیت خدمات دستگاه قضایی

در نظام‌های قضایی کارآمد، تنها کمیت و سرعت دادرسی مهم نیست، بلکه کیفیت نیز اهمیت دارد. نبود کیفیت، به صورت مستقیم بر عدم رضایت مراجعین به دستگاه قضایی و به دنبال آن احساس بی‌عدالتی قضایی مؤثر است.

در این معیار، شاخص‌هایی مدنظر است که ارزیابی می‌کند خدمات ارائه شده در دستگاه قضایی آسان‌تر، سریع‌تر، دقیق‌تر و صحیح‌تر به مخاطبان و جامعه ارائه شود و از این رهگذر تأثیر به‌سزایی بر ایجاد و ارتقای احساس عدالت قضایی در مراجعان به دادگستری و همچنین عموم مردم دارند.

موارد زیادی بر کیفیت قضایی تأثیر دارد، برای مثال، تناسب منابع و امکانات در دسترس دادگاه (کارکنان، محل و تجهیزات فنی)، دانش و مهارت قضات و سایر کارکنان، سهولت و روانی قواعد دادرسی و رسیدگی، کیفیت کار وکلا و کارشناسان و ضابطان عام و خاص قضایی، ساختار سازمان قضاوتی در دادگاه‌ها، مدیریت دادگاه و ... از این رو با توجه به ملاحظات بومی نظام قضایی جمهوری اسلامی ایران، در ادامه ذیل شش شاخص اصلی که ملهم از چهار شاخص اشاره شده و همچنین دو شاخص هم‌راستا و تکمیلی دیگر است، شاخص‌های معیار باور به کیفیت خدمات دستگاه قضایی را به شرح زیر مورد بررسی قرار خواهیم داد.

- سهولت در دسترسی به نظام قضایی؛
- اهتمام به رعایت حقوق اساسی و شهروندی؛
- استاندارد بودن و باکیفیت بودن قضاوت‌ها؛
- رضایت از منابع انسانی دستگاه قضایی و
- نظارت‌پذیر بودن و پاسخگویی دستگاه قضایی.
- وضعیت محیطی و فیزیکی
- معیار باور به مستقل بودن قاضی و استقلال دستگاه قضایی

اهمیت یک دستگاه قضایی مستقل و بی طرف، در پاسداشت حاکمیت قانون است. دلیل اینکه چرا استقلال قضایی از چنین اهمیت عمومی برخوردار است، این است که یک جامعه آزاد تا زمانی وجود دارد که تحت حاکمیت قانون باشد. قانونی که فرمانروایان و فرمانبران را به اجرای بی طرفانه آن و برخورد برابر با همه افرادی که مطالبه جبران خسارت می کنند یا از آن ها مطالبه خسارت می شود، ملزم می کند. تحقق این آرزو به اجرای شایسته و بی طرفانه قانون از سوی قضات بستگی دارد. در جهت انجام این مسئولیت، ضروری است که قضات مستقل باشند و دستگاه قضایی نیز مستقل عمل کند. از این رو تا مردم دستگاه قضایی را مستقل و مقتدر نبینند و تا رفتار و تصمیمات قضات را عادلانه و بی طرفانه ارزیابی نکنند، نمی توان انتظار داشت که احساس عدالت قضایی در آنان به وجود آید (منبع، گردآوری و استنباط محققین).

برای سنجش استقلال قضایی، شاخص های متعددی ارائه شده ولی می توان به صورت کلی به دو شاخص زیر اشاره کرد:

الف. استقلال و اقتدار ساختاری قوه قضائیه که شامل موارد زیر است:

- قوه قضائیه باید از استقلال نهادی بهره مند باشد، یعنی باید از قوای دیگر به ویژه قوه مجریه و مقننه مستقل باشد.
- قوه قضائیه باید در امور داخلی اداری که شامل توزیع پرونده ها به قضات در دادگاه ها است، از استقلال برخوردار باشد.
- قوه قضائیه باید در موضوعات مالی مستقل بوده و منابع مالی کافی برای انجام کارآمد و وظایف خود را داشته باشد.
- قوه قضائیه باید در اتخاذ تصمیمات مستقل باشد.
- قوه قضائیه باید در صلاحیت قضایی استقلال داشته باشد، تنها دادگاه در خصوص صلاحیت قضایی تصمیم گیر است.
- قوه قضائیه حق و تکلیف دارد که دادرسی عادلانه دادگاه و موضوع منطق تصمیمات قضایی را تضمین کند (عبداللهزاده، ۱۳۹۶: ۴۵).

ب. بی طرفی و استقلال قاضی در رسیدگی که شامل موارد زیر است:

- قضات باید در انجام وظایف خود احساس استقلال کنند.
- قضات حق و تکلیف دارند که در مورد پرونده‌هایی که به آن‌ها ارجاع شده است، بر اساس قانون تصمیم بگیرند و در این تصمیم‌گیری از دخالت‌های بیرونی مثل تهدید بر اقدامات تلافی‌جویانه و نقدهای شخصی، مصون باشند.
- قضات باید تنها بر اساس توانایی‌های حرفه‌ای و سلامت شخصی انتخاب یا منصوب شوند.
- امنیت شغلی قضات باید برای مدت طولانی تضمین شود.
- قضات باید درآمد کافی داشته باشند.
- پاداش‌دهی به قضات باید بر اساس معیارهای عینی انجام شود.
- پیگرد قضات به دلیل انجام اعمال غیراخلاقی و غیرحرفه‌ای باید از سوی یک نهاد کاملاً مستقل و بی طرف که رسیدگی بر اساس قانون را تضمین می‌کند، صورت بگیرد (همان: ۵۳).

۲-۴-۱. معیارهای غیرمستقیم؛ این معیارها به صورت غیرمستقیم و گاهی حتی به صورت ناخودآگاه بر ایجاد یا سلب احساس عدالت قضایی و ارتقا یا کاهش آن تأثیر می‌گذارند. با توجه به فضای ایجاد و تحقق این موارد، آن‌ها را ذیل دو عنوان معیار تأثیرات برگرفته از عوامل اجتماعی و معیار باور ناخودآگاه شخصی بررسی می‌کنیم.

– معیار تأثیرات ناخودآگاه برگرفته از عوامل اجتماعی

عوامل اجتماعی به صورت غیرمستقیم بر باور تک‌تک اعضای جامعه تأثیرگذار هستند ولی به صورت مستقیم با فضای عدالت قضایی و قوه قضائیه و عملکرد آن و مسائلی همچون دادرسی و رسیدگی قضایی مرتبط نیستند، از جمله این عوامل می‌توان بر تأثیرات محتوای رسانه‌ای بر افکار مردم (ریاحی، ۱۳۹۷: ۱۸-۱۵)، فقدان ناامنی و وضعیت بی‌ثبات

اقتصادی، وجود امنیت و سطح مناسب فرهنگ اجتماعی به صورت غیرمستقیم در ایجاد احساس عدالت قضایی اشاره کرد.

– معیار تأثیرات ناخودآگاه برگرفته از عوامل فردی

همان طور که خوش بین بودن یک جامعه و مثبت اندیشی جمعی به ادراک عدالت قضایی می انجامد. مثبت نگری، دیدگاه فردی، اندیشه ورزی و میزان دانش، آگاهی و تجربه هر شخص و نیز ایدئولوژی و نظرگاه وی نسبت به هستی^۱ و زندگی بر عموم دریافت ها و باورها و تصمیمات او از جمله بر ادراک او از موضوع و مفهومی چون عدالت قضایی و وجود یا فقدان آن و کمیت یا کیفیت آن مؤثر است (Peršak, 2016).

۵-۱. مؤلفه های امنیت عمومی

استقرار امنیت عمومی در یک جامعه، نیازمند ساختاری است که در آن عدالت اجتماعی، تأمین و رفاه اجتماعی، اشتغال، عدم استبداد، آزادی و حاکمیت مردم و مشارکت کامل آن ها، توزیع دانایی و اطلاعات در جامعه، عدم اختلال اجتماعی، استفاده از فرهیختگان، سازگاری اجتماعی و... وجود داشته باشد (نونژاد، ۱۳۷۷: ۳۱۸). با توجه به شاخص های مطرح شده می توان تمامی این شاخص ها را ذیل سه مؤلفه دسته بندی کرد که در اینجا به آن ها اشاره می شود:

– اعتماد و امنیت عمومی

اعتماد منبعث از زمینه های تجربی، اخلاقی و فردی بوده و به معنای این باور است که دیگران با انجام کنشی یا اجتناب از آن به رفاه من یا دیگران کمک و از آسیب رساندن به من یا دیگران پرهیز می کنند (فاضلی کبریا، ۱۳۹۱: ۶۸).

اعتماد عمومی مردم به نظام امنیتی (دستگاه قضایی، نیروهای حافظ نظم و امنیت...) در جهت برقراری نظم عمومی و امنیت اجتماعی، به گسترش هویت مدنی نظام امنیتی، یعنی

«جامعه محور» بودن آن منجر می شود. به طوری که ادراک ناشی از مشاهده عملکرد و نتایج برنامه های دستگاه های مورد اشاره و نحوه تعامل آن ها با جامعه، نسبت مستقیمی با ایجاد احساس عدالت و احساس امنیت در مردم دارد.

- مشارکت و امنیت عمومی

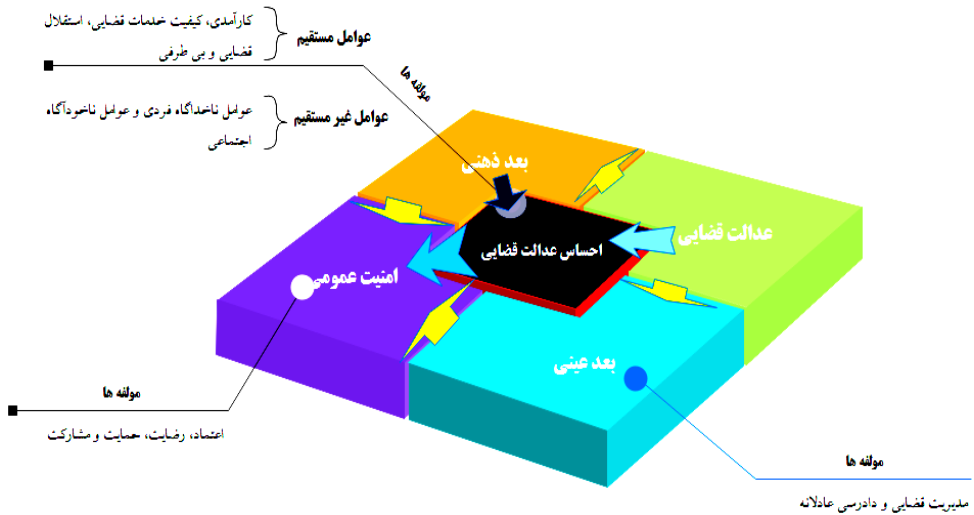
مشارکت مردم در برقراری امنیت عمومی، از شناخت و باور آن ها به قوانین و مقررات جامعه آغاز و با عمل به این باورها تداوم یافته و در پیشگیری از ارتکاب جرم و همکاری با نیروهای مسئول استقرار نظم و تأمین امنیت و آرامش عمومی پایان می پذیرد. مشارکت تنها به معنای همکاری و همسویی با حکومت نیست بلکه در مواردی طرح مطالبات مسالمت آمیز نیز نوعی مشارکت به شمار می آید. اجرایی نمودن مشارکت عملی مردم با سامانه متولی ایجاد امنیت (دستگاه قضایی و حافظان نظم و امنیت) در برنامه هایی مانند نگهبان محله، لایه بندی مأموریت ها و ... در راستای توسعه پیشگیری انتظامی و تخصصی نمودن انجام گرفته است (لرنی، ۱۳۸۴: ۶۹).

- تبعیت آگاهانه و امنیت عمومی

اعتماد اجتماعی، قابلیتی فعال و ظرفیتی کارآمد ساز است که به دنبال افزایش سطح آگاهی، خرد و دانایی عمومی بر دو بستر حضور فعال و تبعیت عالمانه قرار گرفته و هر چه به کارآمدی سازه های مسئول و سامانه های دست اندرکار بینجامد، موجب رضایت و حمایت آحاد جامعه از روندهای قانونی مصوب و مأموریتی سازمان های سطح ملی شده و در توسعه جامعه پذیری ارزشی و افزایش اعتماد اجتماعی نقشی کلیدی و تأییدی به همراه خواهد داشت (همان: ۷۰).

۶-۱. الگوی مفهومی

بر اساس نتایج تحقیقات انجام شده در موضوعات محوری این پژوهش، یعنی احساس عدالت قضایی و امنیت عمومی و با توجه به تأثیرات مستقیم و متقابلی که این دو بر هم دارند، می‌توان الگوی مفهومی‌ای ارائه نمود که محققین می‌کوشند برحسب آرایشی از مفاهیم مرتبط، یک طرح مفهومی کاربردی را نمایش دهند. هدف نهایی این است که مفاهیم، روابط و گزاره‌ها مجهز به سامانه‌ای صوری شوند تا در یک نگاه مختصر و البته جامع، ارتباطات مفاهیم و نتایج پژوهش نمایان شود. چنان که اشاره کردیم سه مؤلفه «کارآمدی و کیفیت در عملکرد قضایی»، «تبعیض‌ناپذیری در حقوق و آراء» و «فسادگریزی و نظارت‌پذیری و پاسخگویی» ابعاد ذهنی و عینی «عدالت قضایی» را شکل می‌دهند که تبلور مهم‌ترین نیازهای اعتمادآفرین جامعه و سبب ارتقای «احساس عدالت قضایی» است. از سوی دیگر، در امتداد تلاش در جهت اجرای عدالت قضایی و برپاداشتن بدون تبعیض قانون، مؤلفه‌های «قانونمندی عمومی»، «نظم مطلوب و توافقی» و «نهادهای مقتدر و امنیت‌آفرین» ابعاد ذهنی و نهادی «امنیت عمومی» را ساختار می‌بخشند که در عرصه اجتماعی با تمرکز بر مطلوبیت‌های عمومی نظم‌پذیری و برپایی قانون، افزایش «امنیت عمومی» در جامعه را به دنبال دارند. بازخورد «اعتماد» جامعه به این نظم غالب که از نمودهای اجرای عدالت قضایی است، به نوبه خود بهبود شاخص‌های عدالت قضایی را در پی خواهد داشت. این چرخه که در مجموع به «ارتقای احساس عدالت قضایی در جهت افزایش امنیت عمومی» می‌انجامد، دستاوردهایی همچون «افزایش مقبولیت نهادی»، «حاکمیت قانون در تحقق عدالت»، «افزایش حمایت و همکاری در امنیت جامعه» و «افزایش انطباق‌پذیری عمومی با نظم غالب» را در برخواهد داشت. چرخه یادشده را در قالب نموداری از «الگوی مفهومی» مباحث می‌توان مشاهده کرد.

شکل ۳: الگوی مفهومی تحقیق

با توجه به توضیحات ارائه شده و الگوی تدوین شده، به طور خلاصه می توان گفت که عدالت قضایی دارای دو بعد عینی و بعد ذهنی است که به صورت مستقیم بر احساس عدالت قضایی تأثیرگذار بوده و در نتیجه مؤثر بر امنیت عمومی می باشند. ولی آنچه در این تحقیق، محققین بر آن تمرکز داشته و تأکید دارند، اهمیت نقش بعد ذهنی احساس عدالت قضایی از طریق عوامل مستقیم (کارآمدی، کیفیت خدمات قضایی، استقلال قضایی و برطرفی) و عوامل غیر مستقیم (عوامل ناخودآگاه فردی و اجتماعی) در امنیت عمومی است.

۲. روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نوع هدف کاربردی و توسعه ای بوده، زیرا ارتقای دو کارکرد اساسی در جامعه هدف را مورد بررسی و تحلیل قرار داده و از لحاظ روش اجرا، کمی است، در این پژوهش بر نتایج مطالعات سه پژوهش پیمایش محور (نظرسنجی) که طی سال های اخیر در قوه قضائیه صورت گرفته و نتایج ترکیب شده اند. به طوری که بر اساس سه معیار مستقیم کارآمدی،

کیفیت و استقلال و عوامل غیر مستقیم اثرگذار بر احساس عدالت قضایی، مؤلفه‌های مربوط به هر یک از معیارها از سه پژوهش منتخب احصا و در چهارچوبی جدید و مستقل صورت‌بندی و تحلیل شده‌اند، به همین منظور جامعه آماری تحقیق نامحدود بوده و از نمونه‌گیری غیر تصادفی استفاده شده و تعداد پرسشنامه‌های رسیده، مبنای تحلیل قرار گرفته است، در سه پیمایش برگزیده‌شده، «نمونه آماری» مورد پرسش به ترتیب ۱۵۰۴۹ نفر (سال ۱۳۹۴)، ۱۰۰۰ نفر (سال ۱۳۹۶) و ۱۲۴۰۰ نفر (۱۳۹۷) بوده است. در این مطالعه، بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده و تحلیل کمی صورت‌گرفته در سه پیمایش گذشته، تلاش شد تا یک تحلیل کمی دقیق درباره مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد نظر تحقیق ارائه شود. در نتیجه از چهار جدول جهت انجام این تحلیل استفاده شده است.

به‌منظور تعیین روایی شاخص‌ها، از سه نوع شاخص استفاده شده است: میانگین حسابی، میانگین رتبه‌ای و شاخص فراوانی (درصد). در بخش تحلیل جداول اولیه، از شاخص میانگین و فراوانی (درصد) استفاده شده است، همچنین به‌منظور جمع‌بندی تحلیل‌ها (جمع‌بندی چهار جدول اولیه) از میانگین حسابی برای تحلیل نهایی استفاده شده است.

۳. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۳-۱. آمار توصیفی مربوط به نمونه‌های آماری

با توجه به سه پیمایش صورت‌گرفته، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری به شرح زیر است:

سال ۱۳۹۴: بیشترین فراوانی پاسخگویان به لحاظ جنسیت مربوط به آقایان (۶۰٪)، به لحاظ سن پاسخگویان در بازه ۲۱-۳۰ سال (۳۵٪) و به لحاظ تحصیلات لیسانس (۲۸٪) بوده است.

سال ۱۳۹۶: بیشترین فراوانی پاسخگویان به لحاظ جنسیت مربوط به آقایان (۵۲٪)، به لحاظ سن پاسخگویان در بازه ۳۰-۳۹ سال (۲۹٪) و به لحاظ تحصیلات دیپلم و پیش‌دانشگاهی (۳۰٪) بوده است.

۱۳۹۷: بیشترین فراوانی پاسخگویان به لحاظ جنسیت مربوط به آقایان (۶۶٪)، به لحاظ سن پاسخگویان در بازه ۳۰-۴۰ سال (۳۲٪) و به لحاظ تحصیلات لیسانس (۳۲٪) بوده است.

۲-۳. نتایج مرتبط با سه پیمایش سالهای ۱۳۹۴، ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

در مورد مقادیر ارائه شده در کلیه جداول تحلیلی این مطالعه، اعدادی که با درصد ارائه شده است، نشان دهنده میزان درصد (معتبر) نظر پاسخگویان در مورد آن گویه است (کل نسبت عدد ۱۰۰ است). گویه‌ها با مفاهیم منفی در داخل پرانتز قرار گرفته‌اند. همچنین اعدادی که بدون علامت درصد ارائه شده‌اند، نشان دهنده میانگین رتبه‌ای آن گویه است که این میانگین، ارزشی در دامنه (۰-۵) را به خود اختصاص می‌دهد. میانگین بالاتر درجه اهمیت بیشتر گویه را نشان می‌دهد.

جدول ۱: تحلیل پیمایش سال ۱۳۹۴

میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری	روایی شاخص حاصله بر اساس میانگین رتبه (۰-۵) یا درصد	نام متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی	شاخص‌های امنیت عمومی				گویه‌های مورد پیمایش در تحقیقات گذشته	میزان
			اعتماد	مقدار زنی	تعلیم زنی	رضایت زنی		
□ □ □	۲,۵۸	پیشگیری از جرم و مقابله با بزهکاری	□	□	□	□	نحوه برخورد با مفسدین اقتصادی	کارآمدی
□ □ □	۲,۶۶		□	□	□	□	نحوه برخورد با فعالان سیاسی	
□ □ □	۳,۰۱		□	□	□	□	نحوه برخورد با قاچاقچیان مواد مخدر	
□ □ □	۳,۲۹		□	□	□	□	نحوه برخورد با اوباش، اشرار و برهم‌زنندگان نظم عمومی	
□ □ □	۲,۵۶		□	□	□	□	پیشگیری از وقوع جرم	
□ □ □	۲,۹۷		□	□	□	□	کشف جرم، تعقیب و مجازات مجرمین	
□ □ □	۲,۵۲		□	□	□	□	اصلاح و بازپروری مجرمین	
□ □ □	۳,۰۸		□	□	□	□	ایجاد امنیت اجتماعی	

روایی شاخص حاصله بر اساس میانگین رتبه (۰-۵) یا درصد	میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری			نام متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی	شاخص های امنیت عمومی				گوبه های مورد پیمایش در تحقیقات گذشته	مقیاس
	رتبه	میانگین	حدا		اعتماد	رضایت	آرامش	امنیت		
۹,۴٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	ایجاد امنیت در جامعه	
۳,۹٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	قاطعیت در مبارزه با ارادل و اوباش	
۲,۱٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	پیگیری پرونده های مفسدین اقتصادی	
۱,۴٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	برخورد و مجازات مجرمین - پیشگیری از وقوع جرم	
۱,۲٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	کشف جرم	
۱,۲٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	برخورد قاطع با مفسدین اقتصادی	
۰,۹٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	شناسایی و کشف جرائم اقتصادی	
۰,۸٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	مبارزه با قاچاقچیان مواد مخدر و اعتیاد در جامعه	
۰,۷٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	شناسایی و تعقیب مجرمین	
۰,۷٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	دستگیری و مجازات مجرمین	
۰,۵٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	برخورد با مفسد اجتماعی	
۰,۳٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	مبارزه با مفسد مالی و اختلاس	
۰,۵٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	اصلاح و بازپروری مجرمین	
۰,۳٪	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	ایجاد نظم در جامعه	
۲,۸	☐	☐	☐	مؤثر بودن نظارت ها	☐	☐	☐	☐	اثر بخشی اقدامات تشکیلات قضایی در افزایش عدالت و برابری در سطح جامعه در چند سال اخیر	
۳,۰۹	☐	☐	☐	بر حسن جریان امور و اجرای قوانین	☐	☐	☐	☐	آیا نظام قضایی موجود در کشور ما از کارآمدترین نظام های قضایی در منطقه است؟	
۳,۰۳	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	عدم موفقیت کارنامه دستگاه قضایی در چند سال اخیر	

میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری	روایی شاخص حاصله بر اساس میانگین رتبه (۵-۰) یا درصد	شاخص های امنیت عمومی				گویه های مورد پیمایش در تحقیقات گذشته	معیار
		اعتقاد	مؤثر کردن	آسیب زدن	رفتار		
نام متغیر در احساس عدالت قضایی استاندارد بودن و باکیفیت بودن قضاوت ها	۲,۸۲	☐	☐	☐	☐	صدور حکم مناسب و اعمال دقیق قانون	رعایت
	۰,۸٪	☐	☐	☐	☐	اجرای دقیق قانون	
	۱,۲٪	☐	☐	☐	☐	صدور احکام مناسب و به جا	
	۰,۹٪	☐	☐	☐	☐	عدم صدور رأی و احکام مناسب در پرونده های قضایی	
	۰,۲٪	☐	☐	☐	☐	عدم رأی مناسب و قاطع برای مجرمین اقتصادی	
	۰,۶٪	☐	☐	☐	☐	عدم اعمال دقیق قانون	
نام متغیر در احساس عدالت قضایی اهتمام به رعایت حقوق مردم و اساسی و شهروندی	۲,۶۶	☐	☐	☐	☐	رعایت حقوق شهروندی	
	۰,۳٪	☐	☐	☐	☐	احقاق حقوق مردم	
	۱٪	☐	☐	☐	☐	عدم رعایت حقوق شهروندی	
	۰,۴٪	☐	☐	☐	☐	عدم رعایت حقوق ارباب رجوع	
نام متغیر در احساس عدالت قضایی نظارت پذیر بودن و پاسخ گویی دستگاه قضایی	۰,۲٪	☐	☐	☐	☐	عدم شفافیت قضایی و ضعف اطلاع رسانی به جامعه	
	۰,۲٪	☐	☐	☐	☐	عدم اطلاع رسانی مناسب در رابطه با جرائم اقتصادی	
نام متغیر در احساس عدالت قضایی رعایت استقلال و بی طرفی در رسیدگی	۲,۶۷	☐	☐	☐	☐	رعایت عدالت و بی طرفی قضایی	استقلال
	۰,۹٪	☐	☐	☐	☐	اجرای عدالت و قضاوت عادلانه	
	۳٪	☐	☐	☐	☐	عدم رعایت عدالت قضایی در احکام صادره	
	۰,۲٪	☐	☐	☐	☐	چشم پوشی از تخلفات آفازاده ها	
نام متغیر در احساس عدالت قضایی استقلال ساختاری	۱,۴٪	☐	☐	☐	☐	وجود رابطه و پارتی بازی در نظام قضایی	
	۰,۹٪	☐	☐	☐	☐	وجود رشوه خواری در قوه قضائیه	
	۳٪	☐	☐	☐	☐	عدم رعایت عدالت قضایی در احکام صادره	

با تحلیل خروجی جدول و بررسی تناسب شاخص‌های امنیت عمومی با متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی، می‌توان دریافت:

۱- بیشترین میزان گویه‌ها در متغیر حاکم پیشگیری از جرم و مقابله با بزهکاری، به ترتیب مربوط به گویه‌های ایجاد امنیت در جامعه (۹,۴ درصد)، قاطعیت در مبارزه با اراذل و اوباش (۳,۹ درصد) و بر اساس شاخص میانگین رتبه‌ای به ترتیب نحوه برخورد با اوباش، اشرار و برهم‌زنندگان نظم عمومی (۳,۲۹) و ایجاد امنیت اجتماعی (۳,۰۸) است.

۲- بیشترین میزان گویه‌ها در متغیر حاکم کاهش میزان پرونده‌های معوقه، مربوط به گویه عدم تأخیر در صدور احکام قضایی (۳,۴ درصد) است.

۳- بیشترین میزان اهمیت گویه‌ها در متغیر حاکم مؤثر بودن نظارت‌ها بر حسن جریان امور و اجرای قوانین، مربوط به گویه رسیدگی به شکایات و دعاوی مطرح‌شده (۲,۹) است.

۴- بیشترین میزان گویه‌ها در متغیر حاکم استاندارد بودن و باکیفیت بودن قضاوت‌ها، مربوط به گویه صدور احکام مناسب و به‌جا (۱,۲ درصد) است.

۵- بیشترین میزان اهمیت گویه‌ها در این مطالعه، مربوط به گویه نحوه برخورد با اوباش، اشرار و برهم‌زنندگان نظم عمومی (۳,۲۹) است.

جدول ۲: تحلیل پیمایش سال ۱۳۹۶

روایی شاخص حاصله بر اساس میانگین و فراوانی (درصد)	میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری			نام متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی	شاخص‌های امنیت عمومی				گویه‌های مورد پیمایش در تحقیقات گذشته	معیار
	زیاد	متوسط	کم		رضایت	نظارت	مشارکت	اعتماد		
۱۱,۰۷٪	☐	☐	☐	مؤثر بودن نظارت‌ها بر حسن جریان امور و اجرای قوانین	☐	☐	☐	☐	میزان رضایت از عملکرد قوه قضائیه	کارآمدی

با تحلیل خروجی جدول و بررسی تناسب شاخص‌های امنیت عمومی با متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی، می‌توان دریافت:

۱- ۵۲ درصد پاسخگویان باور دارند که قوه قضائیه در تصمیم‌گیری‌های خود مسائل سیاسی را در نظر گرفته و به نفع جناح یا گروه خاصی رفتار می‌کند.

۲- ۴۷ درصد پاسخگویان اعتقاد دارند که توافقات پشت پرده جناحی و سیاسی در رسیدگی به پرونده‌ها نقش دارند.

۳- همچنین ۶۴ درصد پاسخگویان اعتقاد دارند که احکام صادره در دادگاه‌ها عادلانه و منصفانه است.

۴- میزان رضایت از عملکرد قوه قضائیه ۱۱,۰۷ درصد است.

جدول ۳: تحلیل پیمایش سال ۱۳۹۷

روایی شاخص حاصله بر اساس میانگین و فراوانی (درصد)	میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری			نام متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی	شاخص‌های امنیت عمومی				گویه‌های مورد پیمایش در تحقیقات گذشته	معیار
	زیاد	متوسط	کم		اعتماد	مشارکت	شایسته	زین		
۱,۶۲	☐	☐	☐	مؤثر بودن پیشگیری از جرم و مقابله با بزهکاری	☐	☐	☐	☐	میزان رضایت زیاد از عملکرد قوه قضائیه	کارآمدی
۱,۷۵	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	قاطعیت در برخورد با متجاوزان به حقوق عامه	
۱,۷۱	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	توانمند در پیشگیری از وقوع جرم در جامعه	
۱,۷۱	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	بازدارنده و اثربخش بودن احکام قضایی	
۱,۶۵	☐	☐	☐	کاهش مدت‌زمان رسیدگی‌های قضایی	☐	☐	☐	☐	روان و ساده بودن مراحل دادرسی	
۱,۶۶	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	ارزش قائل شدن برای وقت مردم در مراحل رسیدگی	
۱,۶۹	☐	☐	☐		☐	☐	☐	☐	رسیدگی به‌موقع به پرونده	

میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری	میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری		نام متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی	شاخص‌های امنیت عمومی				گویه‌های مورد پیمایش در تحقیقات گذشته	معیار
	ح	م		ز	ر	ف	ا		
۱۵,۷	☐	☐	اهتمام به رعایت حقوق اساسی و شهروندی	☐	☐	☐	☐	پشتیبان مردم	ب.ج.:
۱,۸۱	☐	☐		☐	☐	☐	☐	حمایت از آزادی‌های مشروع	
۱,۸۳	☐	☐		☐	☐	☐	☐	رفتار مناسب با زندانیان	
۱,۸۸	☐	☐		☐	☐	☐	☐	رعایت حفظ آبرو و حیثیت متهم و خانواده آن‌ها	
۱,۷۶	☐	☐	استاندارد بودن و باکیفیت بودن قضاوت‌ها	☐	☐	☐	☐	درست و دقیق بودن آراء قضایی	
۱,۷۸	☐	☐		☐	☐	☐	☐	مراحل دادرسی به احقاق حق می‌انجامد	
۱,۸۴	☐	☐		☐	☐	☐	☐	دارای قوانین و مقررات قضایی و عادلانه	
۱,۸۴	☐	☐	ارتقای سطح سرمایه انسانی دستگاه قضایی	☐	☐	☐	☐	برخوردار از نیروی انسانی متخصص و ماهر	
۱,۹۴	☐	☐	ارتقای وضعیت محیطی و مادی	☐	☐	☐	☐	برخوردار از فناوری‌ای جدید و الکترونیکی	
(۲,۱۷)	☐	☐		☐	☐	☐	☐	ازدحام و تراکم مراجعه به دستگاه قضایی	

با تحلیل خروجی جدول و بررسی تناسب شاخص‌های امنیت عمومی با متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی، می‌توان دریافت:

۱- بر اساس نظرات پاسخگویان میزان اهمیت گویه «قوه قضائیه در تصمیم‌گیری‌های خود تنها به وظایف قانونی خود عمل کرده و به نفع جناح یا گروه سیاسی خاصی رفتار نمی‌کند و از استقلال لازم برخوردار است». در متغیر حاکم استقلال و بی‌طرفی، (۱,۸۰) است.

- ۲- بیشترین میزان اهمیت گویه‌ها در متغیر حاکم، مؤثر بودن پیشگیری از جرم و مقابله با بزهکاری، مربوط به گویه بازدارنده و اثربخش بودن احکام قضایی (۱,۷۹) است.
- ۳- بیشترین میزان اهمیت گویه‌ها در متغیر حاکم کاهش مدت زمان رسیدگی‌های قضایی، مربوط به گویه رسیدگی به موقع به پرونده (۱,۶۹) است.
- ۴- بیشترین میزان اهمیت گویه‌ها در متغیر اهتمام به رعایت حقوق اساسی و شهروندی، مربوط به گویه رعایت حفظ آبرو و حیثیت متهم و خانواده آن‌ها (۱,۸۸) است. با توجه به سه پیمایش گذشته و تأیید ارتباط بین عوامل مستقیم احساس عدالت قضایی در امنیت عمومی، به بررسی وضعیت پاسخگویان و نقش آن در تأیید احساس عدالت قضایی بر امنیت عمومی در سه پیمایش گذشته می‌پردازیم.

۳-۳. تحلیل وضعیت پاسخگویان با توجه به گویه‌های مرتبط با عوامل غیرمستقیم

در سه پیمایش

جدول ۴: تحلیل دانش، بینش و نگرش پاسخگویان در ارتباط با تأثیر عوامل غیرمستقیم در احساس

عدالت قضایی

میزان	میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری			نام متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی	شاخص‌های امنیت عمومی				گویه‌های مورد پیمایش در تحقیقات گذشته	میزان
	ح	تفاوت	تفاوت		انجام	مشارکت	توان	رضایت		
۷,۸۱	☐	☐	☐	دیدگاه، میزان دانش و آگاهی فردی					آگاهی پاسخگویان از روند رسیدگی به پرونده‌های مهم قضایی	عوامل غیرمستقیم
۳,۶۷	☐	☐	☐		تأثیر عوامل مختلف در تصمیم‌گیری نهایی مراجع قضایی [تأثیر میزان آگاهی/دانش فردی و وضعیت اقتصادی فرد در ارزیابی تصمیمات دستگاه قضایی (احساس عدالت)]					

روایی شاخص حاصله بر اساس میانگین و فراوانی (درصد)	میزان شباهت متغیرهای تحقیقات گذشته با متغیر تحقیق جاری			نام متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی	شاخص‌های امنیت عمومی				گروه‌های مورد پیمایش در تحقیقات گذشته	معیار
	ح	موسوم	ن:		اعتماد	مشارکت:	ن:	ر:		
۲۵,۵	☐	☐	☐						میزان موفقیت قوه قضائیه در تحقق اهداف خود در جامعه [تأثیر میزان آگاهی/دانش فردی و وضعیت اقتصادی فرد در ارزیابی موفقیت دستگاه قضایی (احساس عدالت)]	
(۳,۱۷)	☐	☐	☐						عدم احساس نزدیکی و همدلی با تشکیلات قضایی	
۲,۷۵	☐	☐	☐						میزان آگاهی کلی نسبت به قوه قضائیه	
۳,۱۷	☐	☐	☐						نحوه نگرش نسبت به قوه قضائیه	
۳,۲۲	☐	☐	☐						مشارکت پاسخگویان با قوه قضائیه	
۳,۵۵	☐	☐	☐						میزان اعتماد نسبت به قوه قضائیه	
۶,۵	☐	☐	☐	تأثیر رسانه‌ها بر افکار عمومی					شیوه‌های کسب اطلاعات پاسخگویان از فعالیت‌ها و عملکرد قوه قضایی ارتباط مستقیم با مراکز قضایی	
۵۰	☐	☐	☐	تأثیر رسانه‌ها بر افکار عمومی					اطلاع‌رسانی مناسب قوه قضائیه در پرونده‌های مهم	
۲۴,۱	☐	☐	☐	تأثیر رسانه‌ها بر افکار عمومی					عضویت در شبکه‌های اجتماعی (حداقل عضو یک شبکه اجتماعی هستند)	
۱۵,۲	☐	☐	☐						وضعیت مناسب پاسخگویی و اطلاع‌رسانی (گویه ۵: ارتباط با رسانه‌ها و خبرنگاران)	
۳۲,۶	☐	☐	☐	دیدگاه، میزان دانش و آگاهی فردی					وضعیت فرهنگ و دانش حقوقی مردم (بالا بودن)	

با تحلیل خروجی جدول و بررسی تناسب شاخص‌های امنیت عمومی با متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی، می‌توان دریافت:

۱- ۳۲,۶ درصد پاسخگویان دارای فرهنگ و دانش حقوقی بالایی هستند و این مؤلفه نشان از اعتبار پاسخ‌های دریافتی و تأیید نقش عوامل غیر مستقیم احساس عدالت قضایی بر امنیت عمومی دارد.

۲- ۲۴,۱ درصد پاسخگویان حداقل در یکی از شبکه‌های اجتماعی (تلگرام، واتس‌آپ و ...) عضو هستند که از این طریق اطلاعات مورد نیاز خود را دریافت می‌کنند. در واقع این شبکه‌ها می‌توانند بر افکار عمومی تأثیرگذار باشند.

۳- ۵۰ درصد پاسخگویان اعلام داشته‌اند که قوه قضائیه اطلاع‌رسانی مناسبی در پرونده‌های مهم انجام داده است، اطلاع‌رسانی و به دنبال آن شفافیت یکی از مؤلفه‌های مهم تأثیرگذار غیرمستقیم بر عدالت قضایی و در نهایت مؤثر بر امنیت عمومی می‌باشد، این نتیجه تأیید سه پیمایش قبلی می‌باشد.

۴- تنها ۶,۵ درصد پاسخگویان از طریق ارتباط مستقیم با مراکز قضایی از فعالیت‌ها و عملکرد قوه قضائیه باخبر می‌شوند.

۳-۴. جمع‌بندی فراتحلیل پیمایش‌ها

برای جمع‌بندی سه پیمایش ذکر شده، از شاخص میانگین استفاده شده است (از درصدها میانگین گرفته شده است) و مقیاس میانگین ۳-۰ (زیاد، متوسط و کم) می‌باشد. وضعیت عوامل مستقیم و غیرمستقیم بر اساس معیارها و شاخص متغیر حاکم در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول ۵: جمع‌بندی فراتحلیل پیمایش‌ها (نظرسنجی)

معیار	نام متغیر حاکم در احساس عدالت قضایی		روایی شاخص حاصله بر اساس میانگین و فراوانی		تناسب شاخص احساس عدالت قضایی با شاخص‌های امنیت عمومی				
	اعتقاد	مشارکت	رضایت	حمایت	رضایت	حمایت	مشارکت	اعتقاد	
کارآمدی					۰,۲٪				
					۱,۶۷				
					۳٪				
					۲,۳۰	۱۱,۰۷٪			
					۲,۸۳				
کیفیت					۶۴٪				
					۲,۲۱				
					۱,۸۴	۶۴٪			
					۰,۲٪				
					۲,۳۸	۶۴٪			
استقلال و بی‌طرفی					۲,۳۵	۴۳٪			
					۱,۸۰	۴۳٪			
عوامل غیر مستقیم					۵۰٪	۱۹,۶٪			
					۳۲,۶				

بر اساس جمع‌بندی نظر پاسخگویان و تحلیل نهایی سه پیمایش را می‌توان دریافت:

۱- از پنج شاخص معیار کارآمدی که نقش آن در تأثیر بر امنیت عمومی (رضایت، حمایت، مشارکت و اعتماد) بررسی شد، همان‌طور که در جدول بالا دیده می‌شود، از نظر پاسخگویان تأثیر این شاخص‌ها زیر پنجاه درصد ارزیابی شده است.

۲- از پنج شاخص معیار کیفیت نیز، سهولت در دسترسی به نظام قضایی و وضعیت محیطی و مادی در تأثیر بر شاخص‌های امنیت عمومی (رضایت، حمایت، مشارکت و اعتماد) کمی بیش از پنجاه درصد و استاندارد و باکیفیت بودن قضاوت‌ها در دامنه میانگین پنجاه درصد و شاخص‌های اهتمام به رعایت حقوق اساسی و شهروندی و نظارت‌پذیری

و پاسخگویی دستگاه قضایی در ارتباط با مؤلفه‌های امنیت عمومی زیر پنجاه درصد ارزیابی شده است.

۳- دو معیار استقلال و بی طرفی نیز در ارتباط با شاخص امنیت عمومی، زیر پنجاه درصد ارزیابی شده است.

۴- از نتایج عوامل غیرمستقیم احساس عدالت قضایی، شاخص دیدگاه، میزان دانش و آگاهی فردی با ۳۲ درصد و تأثیر رسانه‌ها در حدود پنجاه درصد در اثرگذاری بر مؤلفه‌های امنیت عمومی ارزیابی شده است. به صورت خلاصه می‌توان گفت:

از بین شاخص‌های طرح شده برای سه مؤلفه عوامل مستقیم، یعنی کارآمدی، کیفیت و استقلال، تنها سه شاخص کیفیت شامل سهولت در دسترسی به نظام قضایی، استاندارد و باکیفیت بودن قضاوت‌ها و وضعیت محیطی و مادی در ارتقای امنیت عمومی مؤثر بوده و از بین شاخص‌های مطرح شده از مؤلفه‌های غیر مستقیم، تنها شاخص تأثیر رسانه‌ها بر افکار عمومی، مؤثر در ارتقای امنیت عمومی (رضایت، اعتماد، مشارکت و حمایت) بود.

۴. نتیجه گیری

نتایج حاصل از تحقیق، با در نظر گرفتن عوامل زیرساخت احساسی، حوزه‌های برانگیختگی اعتمادزایی عدالت قضایی و امنیت عمومی نیز به خوبی نشان می‌دهد که ارتقای کارکردهای مبتنی بر کارآمدی، کیفیت، استقلال و بی طرفی که از آن‌ها به عنوان عوامل مستقیم در تحقیق نامبرده شد و تأثیر عوامل غیرمستقیم، شامل عملکرد رسانه‌ها و میزان آگاهی و انگیزه‌های فردی و نیز نقش سایر عوامل مرتبط با فرآیندهای قضایی مثل وکلا، کارشناسان، ضابطین قضایی و ... می‌تواند مؤثر بر احساس عدالت قضایی در مردم و به خصوص مراجعان به دستگاه قضایی باشد و در نتیجه شاخص‌های بعد ذهنی امنیت عمومی شامل مشارکت، حمایت، اعتماد و رضایت در مردم را تقویت کند.

هرچند که در این تحقیق از عوامل مستقیم احساس عدالت قضایی، فقط نقش سه شاخص ذکر شده از مؤلفه کیفیت و از عوامل غیر مستقیم نقش رسانه‌ها در ارتقای امنیت عمومی مؤثر بود. همچنین لازم به ذکر است که مؤلفه‌های بعد ذهنی احساس عدالت قضایی مستلزم استنباط ذهنی و عملی یکپارچه از قانون خوب توأم با دادرسی کارآمد، کیفی و استقلال قضایی است و همچنین مطالعات نظری توأم با مطالعات میدانی انجام شده به خصوص در طی این پژوهش نشان داد که ارتقای عوامل مستقیم بعد ذهنی احساس عدالت قضایی شامل کارآمدی، کیفیت و استقلال و بی‌طرفی و نیز عوامل غیرمستقیم مقدمه استنتاج ذهنی مردم از حاکمیت قانون و دادرسی عادلانه است. مطالبات و موضوعات ارتقای احساس عدالت قضایی هم‌راستا با مطالبات و موضوعات امنیت عمومی است.

به‌علاوه احساس عدالت قضایی و احساس رو به تزاید امنیت عمومی که برآمده از نتایج عملی راهبردها، برنامه‌ها و توانمندی‌های مراجع مرتبط می‌باشند، بستر مناسبی را برای کیفی‌سازی و توسعه سطح نظارت، بهبود سازوکارهای پاسخگویی به مردم، ایجاد اعتماد، جامعه‌پذیری، جلوگیری از قانون‌گریزی و آسیب‌های اجتماعی در جهت حفظ نظم غالب در جامعه فراهم می‌کنند. در این راستا، دستگاه قضایی می‌تواند از طریق ارتقای عملکرد خود، به افزایش احساس عدالت قضایی در سطح جامعه و بالا بردن اعتماد شهروندان نسبت به نهاد مجری عدالت کمک کند. فرآیندی که حاصل آن، تأثیر عملی احساس عدالت قضایی بر نحوه عملکرد دستگاه‌های مسئول در تأمین امنیت عمومی خواهد بود.

در این صورت نیز احساس عدالت قضایی به‌مثابه یک دارایی نامشهود ملی در درک روابط حاکم میان نهاد عدالت و جلب اعتماد شهروندان در موقعیت‌های گوناگون می‌تواند نقش بسیار مؤثری را ایفا نماید.

افزایش احساس عدالت قضایی نیز به نوبه خود، شاخص‌های بُعد ذهنی امنیت عمومی شامل مشارکت، حمایت، اعتماد و رضایت در مردم را تقویت می‌نماید و در

نهایت به طور خلاصه و مبتنی بر الگوی مفهومی تحقیق، هم‌راستاسازی و هم‌افزایی احساس عدالت قضایی و امنیت عمومی در جهت افزایش امنیت عمومی، نتایج زیر را در پی خواهد داشت:

- ۱- افزایش اعتماد عمومی و ایجاد سرمایه اجتماعی برای نظام؛
- ۲- افزایش مشروعیت نهادی؛
- ۳- افزایش انطباق‌پذیری و مشارکت اجتماعی مردم و
- ۴- حاکمیت هرچه بهتر و بیشتر قانون و تحقق عدالت در جامعه که تأمین‌کننده امنیت عمومی است.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- قرآن کریم، ترجمه، محمد مهدی الهی قمشه‌ای.
- نهج البلاغه، ترجمه، محمد دشتی.
- احمدی، سید جواد (۱۳۹۲)، اصطلاح‌شناسی «عدالت» و پیوند آن با مفاهیم همسو در آموزه‌های نهج البلاغه، مجله معرفت اخلاقی، سال چهارم، ش ۱۳.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۳)، عدالت و امنیت ملی در اسلام، مجموعه مقالات عدالت و امنیت ملی، تهران، پژوهشگاه مطالعات راهبردی، چاپ اول.
- انصاری، شیخ مرتضی (۱۳۷۹)، المکاسب، ج ۳، بی‌جا، محبین.
- آذربایجانی، علی‌رضا و کاظمی نجف‌آبادی، محسن (۱۳۹۶)، درنگی در مفهوم احساس عدالت قضایی، تهران، حقوق اسلامی، سال چهاردهم، شماره ۵۴.
- موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۶)، شرح حدیث جنود عقل و جهل، قم، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- موسوی بجنوردی، سید محمد، روحانی، سمیه (۱۳۹۱)، شاخصه‌های عدالت قضایی از منظر امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام) با رویکردی بر آرای امام خمینی (ره)، پژوهشنامه متین، سال ۱۴، شماره ۵۴.
- بوزان، باری (۱۳۹۰)، مردم دولت‌ها و هراس (ترجمه)، تهران، انتشارات پژوهش‌گده مطالعات راهبردی.
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
- جاویدی، مجتبی (۱۳۸۴)، راهکارهای عدالت قضایی از دیدگاه مقام معظم رهبری، حقوقی گواه، دوره جدید، شماره ۴ و ۵.
- جعفری لنگرودی، جعفر (۱۳۸۸)، ترمینولوژی حقوق تهران، گنج دانش، نظم عمومی، چاپ بیست و دوم.
- حاجی‌ده‌آبادی، احمد (۱۳۸۵)، اجرای عدالت - احساس عدالت، مجله فقه و حقوق، سال سوم، ش ۹.
- ره‌پیک، حسن (۱۳۸۵)، درک امنیت عمومی، تهران، فصلنامه امنیت عمومی، ش ۱.

- ره‌پیک، سیامک، (۱۳۸۱)، گفت‌وگوی علمی، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ره‌پیک، سیامک، (۱۳۸۶)، نسبت امنیت فردی و امنیت عمومی، تهران، فصلنامه امنیت عمومی، سال دوم، شماره اول و دوم.
- ریاحی، محمداسماعیل؛ اسکندری، سمانه و حکیمی‌نیا، بهزاد (۱۳۹۷)، بررسی رابطه بین میزان مصرف رسانه‌ای و میزان احساس عدالت بین دانشجویان دانشگاه مازندران، مجله جامعه‌شناسی کاربردی، شماره ۷۱.
- زارعی، محمدحسین (۱۳۸۶)، حقوق عمومی؛ امنیت قضایی به‌منابه حق، مجلس و راهبرد، تهران، شماره ۵۶.
- زاهدی مازندرانی، محمدجواد؛ صدیق سروستانی، رحمت‌الله و نوایی لواسانی، محمود (۱۳۹۲)، احساس عدالت و عوامل اجتماعی مرتبط با آن، مجله رفاه اجتماعی.
- زین‌الدینی، مجید، فرهی، علی، سلطانی، محمدرضا (۱۳۹۵)، پیامدهای کارآمدی در قوه قضائیه از منظر امام خمینی و مقام معظم رهبری، دوفصلنامه تخصصی اسلام و مدیریت، سال پنجم، ش ۸ و ۹.
- زینالی، امیرحمزه و آتش‌سخن، ستار (۱۳۹۵)، عدالت بدون دادگاه، تهران، انتشارات خرسندی.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله و دغاقله، عقیل (۱۳۸۷)، مقایسه نگرش شهروندان معمولی و نخبگان جامعه در مورد عدالت اجتماعی (مورد تهران بزرگ)، نامه علوم اجتماعی، ش ۳۴.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۸۶)، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی.
- علی‌نقی، امیرحسین (۱۳۷۹)، امنیت قضایی، فصلنامه راهبردی، سال سوم، ش ۴.
- فاضلی کبریا، حامد (۱۳۹۱)، سرمایه اجتماعی در نهج‌البلاغه، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- قربان‌نیا، ناصر (۱۳۸۳)، عدالت و حقوق، مجله قیاسات، سال نهم.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۸)، فلسفه حقوق، جلد ۱، تهران، شرکت سهامی انتشار.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۷)، گامی به سوی عدالت، میزان، چاپ اول.
- گروه مترجمان به ویراست علمی مرکز مال‌میری، احمد (۱۳۹۶)، ارزیابی نظام‌های قضایی اروپا در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۴ (ویراست دوم)، پژوهشگاه قوه قضائیه.
- لرنی، منوچهر، (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی امنیت، تهران، انتشارات رامین.

- لطفی، صفرعلی، (۱۳۹۳)، شاخص‌های عدالت و نقش آن‌ها در ارتقاء امنیت ملی ج.ا. ایران، بر اساس آراء و نظرات مقام معظم رهبری دانشگاه عالی دفاع ملی - دانشکده امنیت ملی.
- موسوی بجنوردی، سید محمد و روحانی، سمیه (۱۳۹۱)، پژوهشنامه متین، سال ۱۴، شماره ۵۴، بهار ۱۳۹۱.
- نونزاد، مسعود (۱۳۷۷)، راهی به سوی توسعه پایدار، تهران، فصلنامه اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۱۱-۱۲، سال دوازدهم.

ب. منابع انگلیسی

- Lind, Edgar(1989), Robert J. MacCoun, Patricia A. Ebener, William L. F. Felstiner, Deborah R. Hensler, Judith Resnik, and Tom Tyler "The Perception of Justice: Tort Litigants' Views of Trial, Court-Annexed Arbitration, and Judicial Settlement Conferences" Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, R-3708-ICJ, 1989.As of October 09, 2019: <https://www.rand.org/pubs/reports/R3708.html>
- Peršak, N., 2016. Procedural Justice Elements of Judicial Legitimacy and their Contemporary Challenges. Oñati Socio-legal Series [online], 6 (3), 749-770.

